

MÜƏLLİFİ İLHAM ƏLİYEVDIR

Bu yol qəhrəman əsgərlərimizin aşdıqları dağların altından, dərələrin üstündən keçir...
 Bu yol işğaldan azad edilmiş torpaqlarımızda icrasına başlanan ilk və həm də ən nəhəng infrastruktur layihələrindəndir...
 Bu yol bizi Zəfər yolu kimi Şuşaya çatdıracaq...
 Bu yol Azərbaycanda həm tunellərin qazılması, həm viadukların salınması ilə salınan ilk magistraldır...
 Bu yol Azərbaycan-Türkiyə həmrəyliyinə möhtəşəm nümunəsidir...
 Bu yol Azərbaycanda tarix boyu həyata keçirilən avtomobil yolu quruculuğunun ən böyük hadisələrindən biridir.
 Bu yol peşəkar və ali mühəndislik düşüncəsinin məhsulu, ən müasir texniki imkanların tətbiqinə söykənən ideya meydanıdır.
 Bu yol dövlətimizin gücünün quruculuq meydanındakı ifadəsidir...

Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun qurucusu İlham Əliyevin 2021-ci il yanvarın 14-də təməlini qoyduğu Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa yolundan danışıq...

Zəfər yolundan fərqli olaraq tunellərlə hündür zirvələrin altından və viaduklarla dərənə yarıqlarının, dərələrin üstündən keçən bu yolla Şuşaya doğru irəlilədikcə, onun möhtəşəmliyini, mükəmməl inşaat və arxitektura nümunəsi olduğunu dilə gətirmək sadəcə mümkün deyil...

Başlanğıcını Zəngəzur dəhlizindən götürən bu yol Füzuli, Xocavənd, Xocalı rayonlarının ərazisindən keçərək Şuşaya yetişir...

ilin sonu, 2021-ci ilin əvvəllərində Şuşaya doğru yeni yolların salınması işləri başlayarkən dağlarda, dərələrdə əsgərlərimizin gətirdiyi cığırardan, hərbi məsələlərin təkrar izləməsinə başqa heç nə yox idi: "Hərbi texnikaların belə çətinliklə keçdiyi ərazilərdən başlanğıc yolu quruculuğu. Bir az yağıntı olan kimi palçıq dizi çıxdı. Gecələr şaxta düşür, ayazın soyuğu adamın iliyinə qədər işləyirdi. İlk aylarda gecələr yatmağa yerimiz belə yox idi. İşçilərdən kimisi texnikaların kabinəsində gecələyir, ki-

7 tunel, 7 körpü və 9 viaduklu 81,6 kilometrlik Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa yolu Qarabağdakı quruculuğun möhtəşəm ünvanıdır

Qarabağ və Şərqi Zəngəzuru ələqələndirən mükəmməl yol şəbəkəsi

Öncə onu qeyd edək ki, azad edilmiş torpaqlarımızdakı möhtəşəm quruculuq nümunələrindən biri bütün Qarabağ və Şərqi Zəngəzuru bir-biri ilə ələqələndirən mükəmməl avtomobil yol şəbəkəsinin qurulmasıdır. Təsəvvürü deyil ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin bərpası ilk olaraq avtomobil yollarından başlayıb. Hələ Vətən müharibəsinin davam etdiyi 2020-ci ilin oktyabr ayında Törtördən Suqovuşana gedən yolun bərpasına start verilib.

Artıq qəhrəman əsgərlərin keçdikləri cığırılar üzərində salınan Zəfər yolu başda olmaqla, Törtər-Çaylı-Suqovuşan-Talış və Füzuli-Hadrut yolları, habelə Şükürbəyli-Cəbrayıl-Hadrut yolunun bir hissəsi istifadəyə verilib. Dağların altından keçən Toğanalı-Kəlbəcər-İstisu və Kəlbəcər-Laçın, Zəngəzur dəhlizinin mühüm seqmenti olan Horadiz-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbend, bizi Şuşaya daha tez çatdıracaq Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa kimi nəhəng layihələrin icrası sürətlə davam edir. Ümumiyyətlə, hazırda Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə həyata keçirilən 20-dən artıq yol layihəsi ilə bu ərazilərdə tarix boyu olmamış geniş yol infrastrukturunu yaradırlar. Elo bir yol infrastrukturunu ki, ən qısa vaxtda Kəlbəcərdən Şuşaya, Suqovuşandan Zəngilana yetişmək mümkün olacaq.

Mənəvi missiya

Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa yolu Zəfər yolundan təxminən 20 kilometr qısa olmaqla, 81,6 kilometrdir. Yolda aparılan tikinti işləri ilə tanışlıq zamanı bu barədə məlumat verən Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin məsul şəxsi, yol çəkilişi mütəxəssisi, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə həyata keçirilən yol layihələrində keyfiyyətə texniki nəzarətə həyata keçirən Əyyub Hüseynovun sözlərinə görə, birinci texniki dərəcəyə uyğun layihələndirilən yol 4-6 hərəkət zolaqlıdır. Belə ki, yolun başlanğıcından 46,7 kilometr hissəsi (Tuğ dairəsində) 6 hərəkət zolaqlı, 46,7 kilometr sonunadək 4 hərəkət zolaqlı olması nəzərdə tutulmuşdur. Zəfər yolundan qısa olması isə dağların altından keçən və ümumi uzunluğu 6358 metr təşkil edən 7 tunelə gətirir. Yol üzərində həmçinin 7 körpü, 9 viaduk və 30 yeraltı keçid inşa edilir.

2021-ci ilin yanvarından indiyədək Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa yolu üzrə işlərin 75-80 faizi yerinə yetirilib. Ən çətin işlər geridə qalıb. Lakin indiki səviyyəyə çatmaq üçün yolçəkənlər nə qədər əziyyət çəkib, təhlükələrdən keçiblər. Əyyub Hüseynov deyir ki, 2020-ci

misi axşamlar xeyli ərazi qat edib Füzuliyə qayıdırdı. Belə bir şəraitdə həm Zəfər yolunun, həm Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa yolunun inşasına başlamışdıq. Daha böyük problem isə ərazilərin minalı olması idi. Amma bütün bunlara baxmayaraq, biz bu işi şərəflə, məsuliyyətlə görməli idik. Çünki bu bizim xalqımız, dövlətimiz, Prezidentimiz qarşısında həm də mənəvi borcumuz, şərəfli missiyamız idi".

"Azərbaycanlı qardaşlarımızla çalışmaq bizim üçün böyük üstünlükdür"

Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa yolunu inşa edən Türkiyənin "Kolin İnşaat Turizm Sənaye və Ticarət", "Cengiz İnşaat Sənaye və Ticarət" şirkətləri, Azərbaycanın "Azvitr" şirkəti və Avtomobil Yollar Dövlət Agentliyinin iki tabeli təşkilatıdır. Yolun 51-ci kilometrindən 73-cü kilometrə qədər olan hissəsinin inşasını "Kolin İnşaat Turizm Sənaye və Ticarət" şirkəti həyata keçirir. 22 kilometrlik bu hissənin çəkilişinə rəhbərlik edən şirkət layihə rəhbəri Mustafa Öztürkə elə tikinti meydanındakı düşüncəyə yaradılmış ofisdə görüşürük. Öyrənirik ki, Mustafa Öztürk 2023-cü ilin may ayında layihəyə rəhbərlik edir. 20 illik təcrübəsi olan mütəxəssis bundan əvvəl Türkiyədə bir çox iri tikinti layihəsində, o cümlədən İstanbulda Avropa ilə Asiyayı birləşdirən Marmaray tunelinin inşasında və xarici dövletlərdə çalışıb. Qısa tanışlıqdan sonra Mustafa Öztürkün sözü bu oldu ki, bir mühəndis kimi Azərbaycandakı fəaliyyəti karyerasının ən mühüm sahifəsidir: "Qarabağın azadlığı ilə yekunlaşmış Vətən müharibəsində göstərdiyi mənəvi dostluq davamı kimi bu gün də quruculuq işlərində Türkiyə Azərbaycanının yanındadır. Mənim üçün də olduqca qürurvericidir ki, 44 günlük savaşda azad edilən tarixi torpaqlarımız olan Qarabağın yenidən qurulmasının iştirakçısıyam. Məna təhlükəsi var, qış gələn yollarda hərəkət çətinləşmiş, amma bunlar nə məni, nə də komandamızı qorxudur və təyin olunan vaxtda işlərimizi keyfiyyətlə başa vuracağıq".

Mustafa Öztürk deyir ki, layihədə çalışan işçi heyətinin 60-65 faizi azərbaycanlılardır, amma onlar bir millətin nümayəndələri kimi, qardaş olaraq çiyin-çiyinə çalışırlar. Digər layihələrlə Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa yolunu müqayisə edən Mustafa Öztürkün sözlərinə görə, burada əsas fərq işlərin daha sürətli və heç bir bürokratik əngəl olmadan getməsidir: "Azərbaycanlı qardaşlarımızla çalışmaq həm şirkətimiz, həm də mühəndis heyəti üçün böyük üstünlükdür. Məsələn, Avropada tikintinin hansısa mərhələsində nöyisən razılaşdırılması və ya icazənin verilməsi prosesi həddən artıq bürokratik çətinliklərə üzülür. Əvvəl-axır bu razılıq və ya icazə alınır, amma müxtəlif qurumların işə baxıb razılıq verməsi vaxt aparır. Amma Azərbaycanda belə bürokratik əngəllər yoxdur. Çünki Azərbaycan dövlətinin müvafiq qurumları ilə yol çəkilişini həyata keçirənlər arasında sürətli kommunikasiya var. Bu da ilk növbədə Azərbaycan dövlətinin bu layihəni qətiyyətlə həyata keçirmək istəyini

Azərbaycanda işə dəvət edəndə dərhal razılıq. "40 ildən artıq tikinti təcrübəm var. Türkiyənin bir çox vilayətlərində, xüsusən son dövrlərdə Kastamonu, Samsun, Düzce, Yalova kimi şəhərlərdə yolların çəkilişində iştirak etmişəm. 2020-ci ilin sonlarına yaxın mən Qarabağda Şuşa yolunun çəkilişinə dəvət edildim. Gözlərimi belə qırpmadan razılıq etdim. Çünki qardaş Azərbaycanın 44 günlük mübarizədə azad etdiyi bu ərazilərdə işləmək bir türk olaraq mənim üçün olduqca şərəfdir. Həm də mənə qardaş azərbaycanlılarla birləşdirən başqa bir ortaq mənəvi bağlılıq var. Mənim babam da Samsunda Osmanlıya xəyanət etmiş ermənilərlə döyüşdə şəhid olub. Ona görə şəhidlərimizin qanlarına bahasına azad edilmiş torpaqlarda işləməkdən böyük şərəf nə ola bilər? Odu ki, təklif gələn kimi dərhal razılıq verdim. Burada gördüyümüz işlərlə şəhidlərimizin ruhunu sad edirik". Osman Ocaq 2020-ci il dekabrın 28-də Azərbaycana gəlib, 2021-ci il yanvarın 3-dən ilk olaraq Zəfər yolu layihəsində

işə başlayıb: "İlk gündən azərbaycanlı mühəndislərlə dostluq və qardaşlıq, "Bir millət, iki dövlət" ruhunda, işləməyə başladım. Düzür, ilk vaxtlar çox çətinliklər var idi. Amma Qarabağ savaşında qalıbıyətən çoxuşu və Azərbaycan dövlətinin böyük dəstəyi bütün çətinlikləri dəf etməkdə bizə güc verirdi. Qısa müddətdə şərəflə, böyük məsuliyyətlə Zəfər yolu layihəsini tamamladıq. Zəfər yolu olduqca mürəkkəb təbii relyeflərdən keçir. Amma tam əminliklə deyə bilərəm ki, bu yol yüksək keyfiyyətlə çəkildi. Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa layihəsində işlərin 75-80 faizini yerinə yetirmişik. İnşallah, 2024-cü ilin sonuna qədər layihənin əsas və ən çətin hissələrini başa çatdıracağıq".

Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa layihəsində yerli mütəxəssislərin sayı az deyil. Onlardan Taleh Heydərov gənc olsa da, əvvəllər böyük layihələrdə çalışmışdan təcrübəsi də böyükdür. Ona görə "Proyapı" şirkəti ona Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa layihəsində məsul vəzifə həvalə edib. Müharibədən əvvəl Bakı

dir: "Çünki eyni zamanda həm çoxsaylı tunellərdən, həm də viaduklardan keçən ikinci belə yol yoxdur. Bu mənada Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa meqalayihə kimi Azərbaycanda avtomobil yolu salınmasında böyük hadisədir. Eyni zamanda bu yol bizim üçün böyük təcrübədir. Düzür, yerli mütəxəssislərin də yol çəkilişində təcrübələri böyükdür. Lakin Türkiyədən gəlmiş mühəndislərdən biz on müasir tikinti texnologiyaları əsasında tunel çəkilişini, viaduk salınması işini mənimsəyirik".

Onu da öyrənirik ki, yoldakı viadukların bəziləri itələmə, sürüşdürmə metodu ilə salınıb. Belə bir tikinti yeni-lyi Azərbaycanda ilk dəfə bu yolda tətbiq edilib. Beynəlxalq təcrübədə dəre keçirdi üzərində inşa edilən hündür qabarıqlı viaduklarda bu üsuldə istifadə olunması daha məqsəduyğun sayılır.

Bu yol bizi Şuşaya daha tez çatdıracaq

Qeyd etdiyimiz kimi, Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa avtomobil yolu 7 tuneldən keçəcək. Tunellər müvafiq olaraq 3340, 3149, 556,9, 680,3, 540,6, 454,8 və 446,3 metr uzunluğundadır. Onların hər biri bir istiqamət üzrə 2 hərəkət zolaqlı və 12 metr enində olacaq. Qazılmasına ilk olaraq Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə 2021-ci il iyunun 14-də yolun Daşaltı kəndinin ərazisindən keçən hissəsindəki tunelin təməlinin qoyulması ilə başlanan tunellərin 6-sı tam qazılıb və hazırda tamamlanma işləri aparılır.

Ən uzun tunelin qazılması yaxın vaxtlarda yekunlaşacaq. Mühəndislərin müşayiəti ilə yolla Şuşaya doğru hərəkət etdiyim zaman qazılması başa çatan tunellərdə əsas ağır işlərin tamamlanmış olduğunu gördük. Tunel daxili, həmçinin tunellərin giriş və çıxış yollarında yeni asfalt-beton örtüyünün döşənməsi işləri icra olunurdu. O cümlədən havalandırma və izolyasiya sistemlərinin quraşdırılmasına başlanılıb. Bu işlərə məsul olan türküyəli mütəxəssis Abdulkərim Öncülün sözlərinə görə, Azərbaycana gəlməzdən əvvəl Türkiyənin Çanaqqala bölgəsində, istiqal savaşının gətirdiyi, türk xalqının şəhidlər verdiyi ərazidə çalışıb: "Qarabağ da qardaş Azərbaycan xalqının şəhidlər verdiyi torpaqdır. Çanaqqalada olduğu kimi, Qarabağda da çalışmaq mənim üçün ilk növbədə mənəvi məsələdir".

Abdulkərim Öncül deyir ki, Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa yolundakı tunellərdə modern "ağıllı" işıqlandırma və havalandırma sistemləri quraşdırılır. Onların idarə edilməsi müasir SCADA sistemləri əsaslanacaq.

Viaduklar isə 175, 245, 270, 150, 140, 295, 185 və 380 metr uzunluğundadır və hazırda onlarda tamamlama işləri aparılır.

Mühəndislər onu da bildirirlər ki, tunellərin və viadukların inşası ilə yanaşı, yolboyu müxtəlif hissələrdə torpaq yatağının, körpülərin, yeraltı keçid və suötürücü boruların tikintisi də layihəyə uyğun şəkildə icra olunub. Əyyub Hüseynov bildirir ki, indiyədək layihə üzrə qazma işləri 90 faiz, torpaq yatağının tikintisi işləri 80 faiz, suötürücü boruların tikintisi 80 faiz, körpülərin tikintisi 65 faiz, tunellərin tikintisi 80 faiz, viadukların tikintisi 73,7 faiz, asfalt-beton örtüyünün tikintisi işləri 35 faiz icra olunub.

Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa avtomobil yolundan xoş təəsşürlərlə ayrılıq. 2024-cü ildə inşası başa çatdırılacaq bu yol Qarabağın sosial-iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayacaq. Əgər Zəfər yolunda Qarabağın füsunkar təbiətini, dağlarını daha çox seyr etmək mümkün dürsə, Əhməd-bəyli-Füzuli-Şuşa avtomobil yolu da bizi Şuşaya daha tez çatdıracaq. Ən nəhayət, bu yol Azərbaycan dövlətinin işğaldan azad edilmiş ərazilərimizi bərpa etmək əzminin növbəti tarixi təntənəsi olacaq.

Rəşad CƏFƏRLİ,
"Azərbaycan"
Bakı-Füzuli-Xocavənd-Xocalı-Şuşa-Bakı